

Ekonominės raidos scenarijus (toliau – scenarijus) parengtas naudojantis iki 2018 m. kovo 1 d. paskelbtais statistiniais duomenimis ir gauta informacija, kurią, vadovaudamosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 369 „Dėl Ekonominės raidos scenarijaus rengimo ir skelbimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, pateikė Lietuvos Respublikos ministerijos (Aplinkos, Energetikos, Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Ūkio, Užsienio reikalų, Žemės ūkio ministerijos). Taip pat naudotasi Europos Komisijos ir Tarptautinio valiutos fondo viešai skelbiamomis atitinkamomis techninėmis prielaidomis dėl išorinės aplinkos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir dolerio kursas).

Išskirtinai sėkmingi Lietuvos ekonomikai 2017 metai sustiprino šalies makroekonominį stabilumą ir padėjo pamatus tolesnei ekonomikos plėtrai trumpuoju laikotarpiu. Pastaruoju metu stebimas sinchroniškas pagrindinių Lietuvos užsienio prekybos partnerių ekonomikos atsigavimas, remiantis tarptautinių ekspertų prognozėmis, turėtų tęstis mažiausiai dar dvejus metus, o tai sudarys palankias sąlygas augti prekių ir paslaugų eksporto iš Lietuvos paklausai. Siekis patenkinti stiprią išorės paklausą ir neprarasti tarptautinio konkurencingumo toliau skatins eksportuojančias įmones priimti sprendimus, mažinančius gamybos sąnaudas ir didinančius veiklos efektyvumą. Visa tai ir numatomas tiesioginių užsienio investicijų ir Europos Sąjungos (ES) finansinės paramos lėšomis finansuojamų investicijų projektų įgyvendinimas spartins investicinį procesą šalyje. 2017 metais stebėtas produktyvių investicijų proveržis (augo 10,4 proc. sparčiau nei 2016 metais ir 11,9 proc. nei 2007 metais) gali būti vertinamas kaip iki šiol dominavusio verslo modelio pasikeitimo pradžia – nuo šiol ekonomikos augimas šalyje daugiau bus skatinamas naujų technologijų, inovacijų, automatizuojant ir darant efektyvesnius procesus nei samdant daugiau darbuotojų. Senkant darbo jėgos ištekliams šalies mastu, stiprės įmonių konkurencija dėl darbuotojų. Rengiant scenarijų buvo daroma prielaida, kad išorės aplinkai išliekant stabiliai ekonomika sklandžiai prisitaikys prie darbo jėgos pasiūlos trūkumo: įmonės, siekdamos konkurencinio pranašumo, investuos į našumą didinančias priemones ir dėl to galės pasiūlyti rinkoje patrauklų atlyginimą darbuotojams, o darbuotojai turės galimybę pereiti dirbti į aukštesnę pridėtinę vertę kuriančias įmones. Tokiu būdu ribota darbo jėgos pasiūla vidutiniu laikotarpiu gali tapti ekonomikos augimą stimuliuojančiu veiksniumi. Nuo 2018 metų įsigaliojusios investicinį procesą skatinančios ir mažiausią atlyginimą gaunančių asmenų pajamas didinančios mokestinės priemonės turėtų padėti įmonėms atlaikyti konkurencinį spaudimą ir prisitaikyti prie pasikeitusių ekonominių sąlygų.

Gerai darbo rinkos rodikliai – užimtumo lygis šalyje 2017 metais pasiekė 70,4 proc. ir buvo aukščiausias per pastarąjį dešimtmetį; nedarbo lygis sumažėjo iki 7,1 proc. ir buvo 2 procentiniais punktais mažesnis už euro zonos vidurkį; vidutinis darbo užmokestis dvejus metus augo daugiau nei 8 proc. Numatoma stabili išorinė aplinka rodo, kad poreikio papildomai stimuliuoti ekonomiką fiskalinės politikos priemonėmis nėra, todėl vidutiniu laikotarpiu turėtų būti tęsiama apdairi fiskalinė politika, o viešieji finansai turėtų išlikti pertekliniai.

Atsižvelgus į susiformavusias ūkio raidos tendencijas ir palankesnes išorinės aplinkos prielaidas numatoma, kad šalies bendrasis vidaus produktas (BVP) 2018 metais augs 3,2 proc., o 2019

metais – 2,8 proc. – tai atitinkamai 0,3 procentinio punkto ir 0,2 procentinio punkto sparčiau, nei buvo numatyta 2017 metų rudenį. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais, darant techninę prielaidą dėl stabilios išorinės aplinkos, BVP turėtų augti apie 2,5 proc. vidutiniškai per metus.

Padėtis darbo rinkoje darbuotojams išliks palanki visą vidutinį laikotarpį, todėl numatome, kad darbo užmokestis augs vidutiniškai apie 6,2 proc. per metus, o nedarbo lygis vidutinio laikotarpio pabaigoje gali sumažėti iki 5,9 proc.

Išblėsus vienkartinių veiksnių, lėmusių vidutinės metinės infliacijos šuolį 2017 metais, poveikiui, vidutiniu laikotarpiu tikimės nuosaikesnės kainų raidos. Įvertinę pasikeitusias prielaidas dėl naftos kainų numatome, kad vidutinės metinės infliacijos pokytis 2018 metais sieks 2,9 proc. – tai 0,2 procentinio punkto daugiau, nei buvo numatyta 2017 metų rudenį, o 2019 metais – 2,4 proc., t. y. 0,1 procentinio punkto mažiau, nei buvo numatyta 2017 metų rudenį. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais kainų pokytis turėtų nusistovėti ties 2,5 proc. vidutiniškai per metus.

Investicijos

Poreikis išlaikyti konkurencinį pranašumą tiek vidaus, tiek užsienio rinkose ribotos darbo jėgos pasiūlos sąlygomis vidutiniu laikotarpiu skatins Lietuvos įmones ieškoti būdų didinti darbo našumą modernizuojant, automatizuojant ir darant efektyvesnius darbo procesus ir sukurs stiprų stimulą didinti produktyvias investicijas. Nuolat augantys turistų srautai, gerinama susisiekimo infrastruktūra skatins naujų viešbučių statybos plėtrą. Lietuvai tampant vis patrauklesnei užsienio investuotojams, į šalį atėjusios tarptautinės kompanijos skatins naujausius standartus atitinkančių komercinių patalpų statybą. Šiuo metu šalyje jaučiamas susidomėjimas aukštosiomis technologijomis, stebima finansinių technologijų įmonių plėtra turėtų tęstis visą vidutinį laikotarpį.

Numatome, kad išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui šalyje 2018 metais augs sparčiau nei augo keletą pastarųjų metų – 7,6 proc. – tai 1,6 procentinio punkto daugiau, nei buvo numatyta 2017 metų rudenį. Vidutiniu laikotarpiu išlaidos bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui vidutiniškai per metus turėtų augti po 5,4 proc.

Auganti užsienio paklausa skatins poreikį modernizuoti ir daryti efektyvesnius įmonių veiklos procesus, taip pat skatins nuolatinės investicijas į transporto įrangą, prisidės prie statybų augimo tiek dėl išaugusio logistikos, sandėliavimo pastatų poreikio, tiek ir dėl naujų gamyklų statybos. 2018 metais toliau numatomas verslo centrų plėtojimas Vilniuje, Kauno rinkoje tęsis 2017 metais prasidėjusios verslo centrų statybos.

Svarų impulsą investicijų plėtrai sudarys 2018 metais numatomas ES fondų lėšomis finansuojamų įgyvendinamų investicijų projektų proveržis – jų apimtis bus dvigubai didesnė, nei 2017 metais. Vidutiniu laikotarpiu bus įgyvendinami valstybinės svarbos susisiekimo infrastruktūros, energetikos srities investicijų projektai.

Šiuo metu vyraujančios tendencijos būsto rinkoje vidutiniu laikotarpiu pernelyg pasikeisti neturėtų. 2017 metais prislopusi būsto statyba turėtų išlikti panašaus lygio. Gerėjanti gyventojų finansinė padėtis išlaikys būsto paklausą, tačiau dėl vyraujančių demografinių tendencijų reikšmingo jos augimo vidutiniu laikotarpiu nesitikima. Dėl iki šiol sparčiai augusios būsto statybos tam tikruose Vilniaus mikrorajonuose jaučiamas naujų mokyklų poreikis, į kurį bus atsižvelgiama ir vidutiniu laikotarpiu planuojama statyti naujų mokyklų.

Vidutiniu laikotarpiu bus jaučiamas ir Investicijų plano Europai programos (ESIF) įgyvendinimo poveikis – 2018 metų vasario mėn. duomenimis, Lietuvoje patvirtintų operacijų pagal ESIF finansavimo apimtis siekia 324 mln. eurų. Tikimasi, kad tai paskatins 934 mln. eurų investicijų.

Infliacija

Padidėjęs ekonominis aktyvumas ir natūralūs priartėjimo prie ES vidurkių procesai vidutiniu laikotarpiu skatins kainų augimą Lietuvoje, tačiau jis nebus toks spartus kaip stebėtasis 2017 metais (2017 metais vidutinės vartojimo prekių ir paslaugų kainos pakilo 3,7 proc. – sparčiausiai per pastaruosius 6 metus). Numatoma produktyvių investicijų plėtra vidutiniu laikotarpiu sudarys sąlygas mažinti pastaraisiais metais susidariusį atotrūkį tarp darbo našumo ir atlyginimų augimo, o kartu mažins spaudimą kainų didėjimui. Scenarijus parengtas remiantis techninėmis prielaidomis, kad nuo 2019 metų pasaulinės naftos kainos stabilizuosis ir reikšmingų mokesčių tarifų pokyčių vidutiniu laikotarpiu neįvyks.

Scenarijuje numatome, kad 2018 metais vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal su kitomis ES valstybėmis narėmis metodologiškai suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI), sudarys 2,9 proc., 2019 metais – 2,4 proc., 2020 ir 2021 metais – 2,5 proc.

2018 metų pradžioje, kaip ir 2017 metais, infliaciją skatins brangesnė nafta ir kylančios vartojimo paslaugų kainos, tačiau pavasarį, išnykus prieš metus padidintų akcizų tarifų alkoholiniams gėrimams ir tabako gaminiams poveikiui, metinė infliacija turėtų sumažėti.

Nuo 2017 metų kovo padidinti akcizų tarifai alkoholiniams gėrimams ir tabako gaminiams turėjo 0,9 procentinio punkto poveikį 2017 metų vidutinei metinei infliacijai. Didžiausią poveikį turėjo pabrangęs alus, šiek tiek mažesnę – padidėjusios spirituotų gėrimų, vyno ir tabako gaminių kainos. 2018 metais nuosaikiai padidinti akcizų tarifai dyzelinui (nuo sausio 1 d.) ir tabako gaminiams (nuo kovo 1 d.) turės nedidelį (0,1 procentinio punkto) poveikį 2018 metų vidutinei metinei infliacijai.

Pastaruosiu metu stebimas paslaugų brangimas daugiausia sietinas su sparčiai didėjusiu darbo užmokesčiu paslaugų sektoriuje, kuriame darbo kaštai didesne dalimi nei prekių atveju perkeliama į galutinę kainą, taip pat sietinas su augusiomis namų ūkių disponuojamomis pajamomis, skatinusiomis paslaugų vartojimą. Dėl šios priežasties 2017 metais sparčiai (vidutiniškai 5 proc.) augo daugumos paslaugų kainos. Ypač smarkiai augo restoranų ir kavinių (9 proc.), kino teatrų, koncertų, teatrų (11,9 proc.) ir oro transporto (12,1 proc.) paslaugų kainos. Oro transporto paslaugų kainos itin išaugo liepos–rugpjūčio mėn. ketvirtadaliu pabrangus tarptautiniams skrydžiams, kai

buvo vykdoma Vilniaus oro uosto tako rekonstrukcija. Tačiau paskutinį 2017 metų ketvirtį, sulėtėjus vidutinio darbo užmokesčio augimui šalyje, buvo stebimas gerokai lėtesnis paslaugų kainų augimas. Paslaugų kainų augimo lėtėjimo tendencija tęsėsi ir 2018 metų pradžioje.

Kylant tarptautinėms energinių prekių ir šilumos gamybai naudojamų kuro (gamtinių dujų, biokuro) kainoms, nuo 2017 metų rudens pastebimas šilumos energijos kainų augimas. Numatoma, kad, kylant šilumos gamyboje naudojamų kuro kainoms, 2018 metais vidutinė centralizuotai tiekiamos šilumos energijos kaina šalyje bus šiek tiek aukštesnė nei pernai. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais, tarptautinėms energinių prekių kainoms stabilizavusis, numatoma stabili vidutinė šilumos energijos kaina.

Elektros energija buitiniams vartotojams 2017 metais vidutiniškai atpigę 7,5 proc. mažėjus elektros energijos įsigijimo ir skirstymo paslaugų kainoms, sudarančioms didžiąją dalį elektros energijos kainos. Atsižvelgiant į VKEKK sprendimą dėl elektros energijos tarifų 2018 metais numatoma, kad elektros energijos kaina namų ūkiams šiais metais mažės vidutiniškai 1,2 proc. Mažesnius elektros energijos tarifus buitiniams vartotojams lems mažėjančios elektros energijos įsigijimo ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos.

2017 metų liepą pasibaigus nuo 2014 metų bendrovės „Gazprom“ taikytai gamtinių dujų nuolaidai, susidariusiai dėl importo kainų skirtumo, dujos namų ūkiams pernai vidutiniškai pabrango 2,6 proc. Nepaisant numatomo gamtinių dujų kainų augimo tarptautinėse rinkose, 2018 metų I pusmetį dujų kainos mažiesiems buitiniams vartotojams mažės vidutiniškai 8 proc., o namų ūkiams, dujas naudojančioms būstui šildyti, dujų kaina nesikeis. Gamtinių dujų kainų tarptautinėse rinkose padidėjimą kompensuos optimizuotas dujų įsigijimo procesas, alternatyvūs dujų importo šaltiniai ir sumažėjusios infrastruktūros – dujų perdavimo ir skirstymo paslaugų – kainos.

Brent naftos kainai eurais 2017 metais išaugus 19,1 proc., transporto priemonių degalai pabrango 8,4 proc. ir turėjo 0,6 procentinio punkto tiesioginį poveikį 2017 metų vidutinei metinei infliacijai. Remiantis 2018 metų vasarį paskelbtomis Europos Komisijos prognozėmis, 2018 metais nafta pabrangs 15,6 proc., o 2019 metais atpigės 5,9 proc. Auganti naftos kaina 2018 metais didins transporto priemonių degalų kainas, o šios – įmonių veiklos sąnaudas. Todėl tikėtina, kad spaudimas dalį padidėjusių sąnaudų perkelti vartotojams didės. Išsipildžius prielaidai dėl pigesnės naftos 2019 metais tikėtinas nedidelis transporto priemonių degalų kainų sumažėjimas.

Užimtumas ir nedarbas

Pastaraisiais metais sparčiai augęs laisvų darbo vietų skaičius ir 2017 metais ėmęs mažėti užimtų gyventojų skaičius rodo, kad darbo jėgos išteklių šalyje senka. Todėl pastaraisiais metais darbo

rinkoje susiformavusi įtampa, skatinusi darbuotojų derybines galias ir spartų darbo užmokesčio augimą, artimiausiais metais išliks stipri. Šaliai toliau susiduriant su demografiniais iššūkiais, lemiančiais darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą, įmonės toliau konkuruos dėl tinkamos kvalifikacijos darbuotojų, kurių trūkumas vidutiniu laikotarpiu didės. Dėl laipsniškai ilginamo pensinio amžiaus vyresnio amžiaus darbo jėgos aktyvumas turėtų augti visą vidutinį laikotarpį, o palanki ekonominė padėtis Lietuvoje turėtų skatinti spartesnę imigraciją iš ne ES valstybių. Tai švelnins įtampą darbo rinkoje, tačiau nepakankamai – darbo jėga ir užimtų gyventojų skaičius mažės visą vidutinį laikotarpį. Bedarbių skaičiaus mažėjimo tempą lėtins išliekantis aukštas regioninis nedarbas, todėl bendras nedarbo lygis šalyje mažės lėčiau nei pastaraisiais metais – numatoma, kad 2018 metais jis sudarys 6,5 proc., 2019 metais – 6,1 proc., 2020 ir 2021 metais – 5,9 proc.

Rengiant scenarijų remtasi 2017 metų birželio Eurostato tarnybų demografinėmis projekcijomis, kuriose numatyta, kad vidutiniu laikotarpiu darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos Lietuvoje išliks artimos 2016–2017 metams, t. y. 15–74 metų amžiaus gyventojų skaičius sumažės vidutiniškai po 1,6 proc., arba po 33 tūkst. asmenų kasmet. Gyventojų skaičius mažės dėl išliksiančio neigiamo grynosios migracijos srauto ir neigiamos natūralios gyventojų kaitos. Scenarijuje numatoma, kad palaipsniui didėsiantis gyventojų pensinis amžius ir ryškus darbo jėgos trūkumas, suteiksiantis palankesnes galimybes įsidarbinti, toliau skatins vyresnio amžiaus gyventojus aktyviau dalyvauti darbo rinkoje. 55 metų amžiaus ir vyresnių gyventojų grupės darbo jėgos aktyvumas nuosekliai didės visą vidutinį laikotarpį ir iš dalies kompensuos darbo jėgos praradimą dėl emigracijos bei visuomenės senėjimo.

Šalyje išaugę atlyginimai ir kvalifikuotų darbuotojų paklausa 2017 metais paskatino užsieniečių įdarbinimą Lietuvoje. Migracijos departamento duomenimis, 2017 metais išduota 40,1 tūkst. (2,4 karto daugiau nei 2016 metais) leidimų laikinai gyventi ir vizų darbo pagrindu. Daugiausia užsieniečių atvyko iš Ukrainos ir Baltarusijos dirbti statybos ir transporto paslaugų sektoriuose. Scenarijuje numatoma, kad išliekant dideliame reikiamų specialistų trūkumui ir nuo 2018 metų pradžios įsigaliojus supaprastintoms migracijos procedūroms, taikomoms į Lietuvą atvykstantiems dirbti užsieniečiams, darbo jėgos imigracija iš ne ES valstybių išliks aktyvi ir iš dalies kompensuos darbo jėgos ir užimtų gyventojų netekimą ypač statybos ir transporto paslaugų sektoriuose bei švelnins įtampą darbo rinkoje. Tačiau dėl metodinių gyventojų užimtumo tyrimo ypatybių (tiriami tik nuolatiniai Lietuvos gyventojai) statistiniai užimtumo rodiklių duomenys neatspindės trumpalaikio užsieniečių įdarbinimo poveikio. Atsižvelgiant į tai scenarijuje numatoma, kad vidutiniu laikotarpiu darbo jėga mažės vidutiniškai po 0,8 proc., o užimtų gyventojų skaičius – vidutiniškai po 0,5 proc. kasmet.

Nedarbo lygis šalyje 2017 metais siekė 7,1 proc. ir per metus sumažėjo 0,8 procentinio punkto. Nedarbo lygis sparčiai mažėja pastaruosius 7 metus, tačiau mažėjimo tempas pastaruoju metu nebe toks spartus. Jį lėtina išliekantis aukštas tiek ilgalaikio, tiek trumpalaikio nedarbo lygis kaimo vietovėse, ypač atokesnėse nuo Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos ekonomikos centrų, iki kurių esamas didelis atstumas riboja darbo jėgos mobilumą. Itin aukštas bendras nedarbo lygis 2017 metais išliko Utenos apskrityje (14,9 proc.), aukštas vyrų nedarbo lygis Panevėžio ir Marijampolės apskrityse (atitinkamai 12,3 proc. ir 11,2 proc.), moterų nedarbo lygis Telšių ir Šiaulių apskrityse (atitinkamai 10,4 ir 9,6 proc.). Numatoma, kad dėl išliekančio aukšto regioninio nedarbo lygio šalies bendras

nedarbo lygis vidutiniu laikotarpiu mažės nuosaikiau ir 2018 metais jis sudarys 6,5 proc., 2019 metais – 6,1 proc., 2020 ir 2021 metais – 5,9 proc.

Darbo užmokestis

Stiprus kvalifikuotos darbo jėgos poreikis ir mažėsianti jos pasiūla, aršesnė įmonių konkurencija dėl kvalifikuotų darbuotojų, naujų investuotojų atėjimas į Lietuvos rinką, į eksporto rinkas orientuotų apdirbamosios pramonės įmonių plėtra ir numatomas darbo našumo augimas skatins vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio augimo tempą vidutiniu laikotarpiu, ypač privačiame sektoriuje.

2017 metais vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje (įskaitant individualias įmones) padidėjo 8,5 proc. (privačiame sektoriuje – 9,5 proc., valstybės sektoriuje – 6,8 proc.) – beveik tokiu pačiu dydžiu kaip 2016 metais. Remiantis ketvirtiniais duomenimis, darbo užmokestis didėjo visų ekonominės veiklos rūšių įmonėse, tiek tų, kurių veikla orientuota į eksporto rinkas, tiek orientuotų į vidaus rinką. Sparčiausiai darbo užmokestis augo įmonėse, kuriose reikiamos kvalifikacijos darbo jėgos paklausa stipriai viršijo pasiūlą, kuriose dirba aukštos kvalifikacijos darbuotojai ir kuriama aukšta pridėtinė vertė, taip pat įmonėse, kurių veiklos pobūdis susijęs su paslaugų teikimu. Tai didmeninės ir mažmeninės prekybos, žemės ūkio, statybos, informacijos ir ryšių veiklos, apdirbamosios gamybos, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas teikiančios įmonės. Pirmąjį 2017 metų pusmetį darbo užmokesčio augimą skatino nuo 2016 m. liepos 1 d. iki 380 eurų padidinta minimalioji mėnesinė alga (MMA), tačiau jos poveikis metiniam atlyginimų augimo tempui buvo keturis kartus mažesnis nei 2016 metais.

Vidutiniu laikotarpiu darbo jėgos paklausa toliau viršys pasiūlą, todėl spaudimas kelti darbo užmokestį išliks. 2018 metais šalies vidutinio darbo užmokesčio augimo tempui didinantį poveikį turės ir nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 400 eurų padidinta MMA, todėl numatomas šiek tiek spartesnis 6,6 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas nei projektuotas 2017 metų rugsėjo mėnesį. Nuo 2019 metų numatoma, kad nedarbo lygiui mažėjant lėčiau darbo užmokestis augs nuosaikiau, tačiau viršys numatomą kainų pokytį, todėl realiosios gyventojų pajamos nesumažės. 2019 metais vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas sulėtės iki 6,2 proc., 2020 ir 2021 metais sieks po 6 proc.

Atotrūkis tarp darbo užmokesčio, mokamo skirtingos kvalifikacijos, ekonominių veiklų ir regionų darbuotojams, vidutiniu laikotarpiu išliks. Darbo užmokestis sparčiau augs didžiausiuose šalies regionuose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos miestuose ir jų apskrityse), kuriuose ekonominė veikla išliks aktyviausia. Spartesnio atlyginimų augimo galima tikėtis privačiame sektoriuje, ypač į eksporto rinkas orientuotoje apdirbamosios gamybos veiklos srityje, kurioje šiuo metu stebimas stiprus laisvų darbo vietų prieaugis bei esant aukštam gamybinių pajėgumų panaudojimo lygiui tikėtinos investicijos į plėtrą ir darbo našumo didinimą. Statybos ir transporto paslaugų sektoriuose spaudimą didinti atlyginimus švelnins vis didesnę reikšmę šiems sektoriams įgaunantis užsieniečių iš ne ES valstybių įdarbinimas. Privačiame sektoriuje atlyginimams augant sparčiau nei valstybės sektoriuje, atotrūkis tarp vidutinio darbo užmokesčio dydžių šiuose sektoriuose artimiausiais metais

toliau mažės, o apie 2020 metus darbo užmokesčio dydis privačiame sektoriuje gali pirmą kartą viršyti vidutinio atlyginimo valstybės sektoriuje dydį.

Vartojimas

Scenarijaus sudarymo metu vyraujant teigiamiems vartotojų lūkesčiams ir įvertinus palankią darbuotojams darbo rinkos raidą vidutiniu laikotarpiu galima tikėtis pernelyg nesikeičiančios vartotojų elgsenos. Namų ūkių vartojimo išlaidos turėtų išlikti svarbiu ekonomikos plėtrą lemiančiu veiksmu. Paskelbus 2017 metų rudens scenarijų dėl priimtų gyventojų disponuojamas pajamas didinančių Vyriausybės sprendimų¹ namų ūkių vartojimo išlaidos 2018 metais turėtų augti 0,3 procentinio punkto sparčiau, nei buvo numatyta 2017 metų rudenį – 4 proc., o 2019–2021 metais – po 3,7 proc. vidutiniškai per metus (atitinkamai 0,2 procentinio punkto daugiau).

Namų ūkių finansinė padėtis vidutiniu laikotarpiu gerės. Gyventojų disponuojamas pajamas didins ne tik gana sparčiai augančios pajamos iš darbo santykių, bet ir nuo 2018 metų prasidėjęs automatinis pensijų ir socialinių išmokų indeksavimas, mokestinės priemonės, didinančios mažiausiai uždirbančiųjų pajamas, visuotinės išmokos vaikams.

Vidutiniam laikotarpiui numatomos tendencijos pernelyg nesikeičia nuo 2017 metų vyravusių procesų – didžiausia paskata aktyviam vartojimui išliks gerėjanti namų ūkių finansinė padėtis, o slopinančiais vartojimą veiksniais išliks augančios kainos ir demografinės tendencijos. Gerus vartotojų lūkesčius lems stabili šalies ekonominė padėtis, mažėjantis nedarbas.

Eksportas

Sparčiai augusi užsienio paklausa lėmė, kad prekių eksporto vertė 2017 metais išaugo 16,9 proc. Daug spartesnis, nei laukta, euro zonos ir ES ekonomikos augimas praėjusiais metais buvo pagrindinis Lietuvos pramonės augimo variklis bei lėmė dviženklį lietuviškos kilmės prekių eksporto vertės augimo tempą (15,6 proc.), nematytą nuo 2012 metų. Pernai prasidėjęs Rusijos ekonominio aktyvumo atsigavimas ir išaugusi investicinių prekių importo į šią valstybę paklausa buvo esminis Lietuvos prekių reeksporto vertės šuolio (18,9 proc.) veiksnys 2017 metais. Augo visų svarbiausių prekių grupių eksportas, o labiausiai – mineralinių produktų, mašinų ir mechaninių įrenginių, baldų, metalų, paruoštų maisto produktų, gyvulininkystės produkcijos, chemijos pramonės ir plastikų eksportas.

¹ Minimaliojo darbo užmokesčio didinimas nuo 380 eurų iki 400 eurų; bazinės pensijos didinimas nuo 120 eurų iki 130 eurų nuo 2017 m. spalio 1 d.; valstybės remiamų pajamų dydžio padidinimas nuo 102 eurų iki 122 eurų; valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų, valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio padidinimas nuo 130,5 euro iki 132 eurų.

Tarptautinėms institucijoms prognozuojant šiek tiek nuosaikesnį nei 2017 metais, tačiau tvarų JAV, ES ir NVS valstybių (įskaitant pagrindines Lietuvos prekybos partneres Vokietiją, Lenkiją, Latviją, Švediją ir, kalbant apie reeksportą, Rusiją) ūkio augimą artimiausiais metais, o verslo lūkesčiams euro zonoje neslopstant, numatoma, kad vidutiniu laikotarpiu išorinė ekonominė aplinka Lietuvos eksportuotojams bus palanki. Sėkminga naujų rinkų Azijos valstybėse paieška suteiks papildomų galimybių Lietuvos maisto pramonės eksportuotojams, tačiau pagrindinė lietuviškos kilmės prekių kryptis išliks euro zona. Išliksianti plati eksporto įvairovė (diversifikacija) sudarys prielaidas tvariai šalies eksporto plėtrai vidutiniu laikotarpiu.

Nepaisant materialinių investicijų augimo 2017 metais pramonės gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis Lietuvoje dėl išaugusios išorės paklausos išlieka itin aukštas ir 2018 metų vasario mėnesį siekė 77,3 proc., o baldų, chemijos produktų, drabužių gamybos sektoriuje viršijo 80 proc. Beveik maksimaliai panaudojami gamybiniai pajėgumai riboja pramonės gamybos potencialo augimą. Šie veiksniai ir kartu augančios darbo sąnaudos, net esant pakankamai paklausai, ribos eksporto plėtrą vidutiniu laikotarpiu, jeigu eksportuojančios įmonės vengs didinti investicijas į gamybos procesų automatizavimą, įrangos modernizavimą ir darbo našumo didinimą.

Paslaugų eksportas, kurio apimčių augimo tempas nuo 2012 metų kasmet viršijo prekių eksporto apimčių augimą, įgauna vis svaresnį vaidmenį, turintį poveikio ūkio raidai. Nors paslaugų eksporto struktūroje svarbiausią reikšmę turi transporto paslaugos, vis didesnę svorį pastaruoju metu įgyja telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinės paslaugos. Pastarosios per devynis 2017 metų mėnesius išaugo 63,7 proc. ir lėmė 2,7 procentinio punkto visų paslaugų eksporto per šį laikotarpį augimą (per visus 2016 metus jų įtaka sudarė tik 1 procentinį punktą). Vidutiniu laikotarpiu paslaugų eksporto vaidmuo, tenkantis Lietuvos ekonomikai, nemažės.

Scenarijuje numatoma, kad prekių ir paslaugų eksporto apimtys 2018 metais augs 7 proc., 2019 metais – 5,7 proc., 2020 metais – 5 proc., 2021 metais – 4,7 proc.

Rizika dėl ekonominės raidos scenarijaus išsipildymo

Trumpuoju laikotarpiu, įvertinus pozityvias tarptautinių institucijų prognozes dėl pasaulio ir pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų ekonomikos plėtros, egzistuoja pozityvi rizika dėl spartesnio, nei numatyta šiame scenarijuje, BVP augimo. Mokestinės paskatos investuoti, naujojo Darbo kodekso nuostatos, geresnė Lietuvos gyventojų demografinė ir finansinė padėtis taip pat gali padidinti ekonomikos aktyvumą daugiau, nei numatyta šiame scenarijuje.

Nors 2017 metais suaktyvėjęs investicinis procesas ir padidėjęs darbo našumas gerokai sumažino atlyginimų ir kainų spiralės riziką, ji senkant darbo jėgos ištekliams vis dar išlieka. Tačiau egzistuoja pozityvi rizika, kad išorės aplinkai išliekant stabiliai ekonomika sklandžiai prisitaikys prie darbo jėgos pasiūlos trūkumo: įmonės, siekdamos konkurencinio pranašumo, investuos į našumą didinančias priemones ir dėl to galės pasiūlyti rinkoje patrauklų atlyginimą darbuotojams, o darbuotojai turės galimybę pereiti dirbti į aukštesnę pridėtinę vertę kuriančias įmones. Tokiu būdu ribota darbo jėgos pasiūla vidutiniu laikotarpiu gali tapti ekonomikos augimą stimuliuojančiu

veiksniu. Nuo 2018 metų įsigaliojusios investicinį procesą skatinančios ir mažiausią atlyginimą gaunančių asmenų pajamas didinančios mokestinės priemonės turėtų padėti įmonėms atlaikyti konkurencinį spaudimą ir prisitaikyti prie pasikeitusių ekonominių sąlygų. Apdairi fiskalinė politika vidutiniu laikotarpiu mažins spaudimą kainoms augti, o kartu slopins ir infliacinį darbo užmokesčio augimą.

Pagrindinė rizika, susijusi su projektuojamais infliacijos dydžiais, išlieka dėl tarptautinių naftos kainų, turinčių didelę įtaką vartotojų prekių kainoms Lietuvoje, raidos neapibrėžtumo. Jei vidutiniu laikotarpiu naftos kaina išaugtų labiau, nei numatyta techninėse prielaidose, reikėtų tikėtis spartesnio vartojimo prekių ir paslaugų kainų augimo, ir atvirkščiai – naftos kainai mažėjant būtų tikėtina mažesnė infliacija, nei numatyta scenarijuje. Kita infliacijos rizika 2018 metais yra susijusi su pieno produktų kainomis: jei mažėjant pieno supirkimo kainoms Lietuvoje mažės ir pieno produktų kainos, 2018 metais galima tikėtis mažesnės infliacijos, tačiau jei pieno produktų kainos 2018 metais išliks artimos 2017 metų IV ketvirčio kainoms ar bus aukštesnės, galimas nedidelis infliacijos paspartėjimas.

Neigiami išorinės aplinkos veiksniai išlieka ir mažai atvirai Lietuvos ekonomikai yra potencialiai reikšmingi. Iš jų paminėtini geopolitinė įtampa, sustiprėjusios protekcionizmo apraiškos, neaiški šiuo metu vykstančių derybų dėl Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES (*Brexit*) sąlygų baigtis. Rengiant scenarijų buvo žinoma, kad Europos Centrinio Banko vykdoma kiekybinio skatinimo programa turėtų tęstis iki 2018 metų rugsėjo, todėl lieka neaiškumų dėl monetarinės politikos krypties vidutiniu laikotarpiu. Tebeegzistuoja „kietojo“ Kinijos ekonomikos nusileidimo rizika. Jeigu tai įvyktų Lietuvos ekonomika patirtų netiesioginį neigiamą poveikį.
